

KADER

<https://www.youtube.com/watch?v=sTlx108ZzWc>

<https://www.youtube.com/watch?v=v6IldV3cGgY>

DEĞERLENDİRME SORULARI:

- 1- Kader ve kaza kavramlarını tanımlar mısınız?
- 2- Kullî ve Cüzî irade nedir?
- 3- İrade-i külliyenin yalnız ve yalnız Allah'a ait olduğu Kur'ân-ı Kerim'de beyan olunmuştur. Bunun yanı sıra, cüz'î bir iradenin insana verildiği de malumdur. Hâl böyle olunca, günah işleyen bir kişi kendi iradesine uyarak mı günah işler, yoksa Cenâb-ı Hakk'ın irade-i külliyesi mi günah işletir?

NOT: 26. Söz Kader Riselesinin okunması tavsiye edilir.

KİTAP VE SÜNNET PERSPEKTİFİNDE KADER (ÖZET)

Kitap bir takdimle dört bölümden meydana gelmiştir.

Birinci bölüm, Giriş Makalesi ile Farklı Yönleriyle Kader dokuz altbaşlıkta incelenmiştir.

İkinci Bölüm, Kaza – Kader Münasebetleri dört alt başlıktan meydana gelmiştir.

Üçüncü Bölüm, Kaza – Kader ve İrade İlişkisi iki bölümde ele alınmıştır.

Dördüncü Bölüm ise, Kader ile ilgili dokuz soru ve cevabını ihtiva etmektedir.

TAKDİM

Kitabın takdimi, Safvet Senih tarafından yapılmış olup bu takdimde :

- a) Kaderin kaygan zemin kabul edildiği için ulemanın teferruata girmediğini,
- b) Kitabın müellifin sorulu cevaplı sohbetlerinden derlendiğini,
- c) O zamanlarda üretilen şüphelere eldeki eserlerin çare olamadığını, bu sohbetlerin ve bu kitabın o zamanki ihtiyaca tam çare olduğu ifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

Girişte kaderin tarifi, manası, imanın bir rüknü olduğu ifade edilip bu kitapta cüz-i ihtiyarî ile ilgili sorulara cevap verileceği vurgulanıyor ve Kader şöyle tarif ediliyor: Kader, sonsuz ilme sahip, geçmiş, hâl ve geleceği bir nokta gibi görüp bilen ve esasen Kendisi için geçmiş, hâl ve gelecek diye hiçbir şey mevzu bahis olmayan Cenâb-ı Hakk'ın mikro âlemden makro âleme, zerrelere sistemlere ve gelecekteki bütün hayatıyla normo âlem insana kadar en küçüğe, bütün kâinatı ilmî planda, ilmî vücudlarıyla planlayıp programlaması, tayin, tesbit, tasnif, takdir etmesi ve bütün bunları tasarı ve ilmî plandan alıp, irade, kudret ve meşîet planına geçirmesi, haricî ve varlık âleminde

göstermesi adına olup bitecek her şeyi daha olmadan evvel Kitab-ı Mübîn'de tesbit ve takdir etmesidir.

Girişten sonra, Farklı Yönleriyle Kader başlığı altında dokuz mesele ele alınmaktadır.

1. KADERİN LÜGAT VE İSTILAH MÂNÂLARI

Kader, kelime olarak, ölçme, takdir etme, biçime koyma ve şekillendirme gibi mânâlara gelir. Arapçada قَدَرَ (Ka-de-ra), takdir etti, hisselere ayırdı ve herkese payını bölüştürdü mânâsına gelirken bir de aynı kelimenin, “güç yetirdi, muktedir oldu” gibi mânâları vardır. Kelime “Tef’îl” babına nakledilince قَدَّرَ (Kad-de-ra) olur ki o zaman mânâsı “hükmetti, hükmünü geçirdi ve kazada bulundu” şeklinde olur. İşte kelimenin bu lügat manasından çıkış yaparak “Kader”e istilah olarak şöyle bir tarif getirilebilir:

“Kader, Allah’ın (celle celâluhu) kaza olarak takdir ve hükmettiği şeydir.”

Aşağıda kaydettiğimiz âyet-i kerimeler de bu tarifi teyit eder mahiyettedir:

وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ

Yaş kuru ne varsa hepsi “Kitab-ı Mübîn”dedir.”¹

وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ

“Gökte ve yerde, görülmeyen her şey şüphesiz Kitab-ı Mübîn’dedir.”³

وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ

“Her şeyi apaçık bir kitapta saymışızdır.”⁴

Kaza ile kader bir yönüyle aynıdır. Diğer ma’nâda ise, kader, Allah (cc)’ın takdiri, kazâ ise, bu takdiri infaz ve yapılacak şeyi eda etmesi ve hükmü yerine getirmesi demektir. Kader, insanın kesbiyle Allah (cc)’ın yaratmasının mukârenet ve beraberliğidir. Yani insan, bir işe mübâşeret edip, iradesiyle o işin içinde bulunur ve Allah (cc) dilerse o işi yaratır. İşte kader, ezeli ve sonsuz ilmiyle eşyâyı olmadan evvel bilen Allah (cc)’ın yine olacakları daha olmadan evvel tesbit buyurmasıdır.

Demek oluyor ki, kaderi, ilm-i ilahinin bir ünvanı olmasını nazara alarak, sadece bundan ibaret saymak doğru değildir. Saha olarak kader, Cenâb-ı Hakk’ın ilmi ile tayin ve takdiri demek ise de, fakat aynı zamanda o, Cenab-ı Hakk’ın Sem’i, Basar’ı, İrade ve Meşiet’i de demektir.

2. KÂİNATTA HAKİM OLAN CEBRÎ KADER

Burada kaderin sadece insanlarla sınırlı olmayıp mikro alemde makro aleme kadar bütün kâinatı kuşattığı anlatılmaktadır.

Şöyleki:Kâinatta, kader, plân, program, ölçü ve denge hâ-kimdir.Nitekim âyet-i kerimede

وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ

O’nun katında herşey bir ölçüye göredir. (Ra’d, 13/8-10).

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ

“Hazinesi bizim katımızda olmayan hiçbirşey yoktur. Biz onu ancak belli bir takdire göre indiririz” (Hicr, 15/21).

Âyetleri bize, plân, program, ölçü ve dengeyi anlatmaktadır.

Kâinatta öyle şâmil ve geniş dairede bir kader vardır ki, onun dışında hiçbirşey tasavvur edilemez. Kâinatı yaratan Allah (cc), çekirdeğin çatlamasından bahara, insanın

doğuşundan yıldız ve galaksilerin doğuşuna kadar her şeyde muhît ilmiyle bir plân ve program tesbit buyurmuş ve bir kader tayin etmiştir ki, dünyanın dört bir yanındaki ilim adamları ve araştırmacılar, yüzbinlere ulaşan eserleriyle bu nizam, bu ahenk ve bu takdire tercüman olmaya çalışmaktadırlar.

Çekirdek ve tohumlar kader yüklü sandukçalardır. Geçireceği her bir safha ve ağacın bütün hayatı çekirdekte kaydedilmiştir.

Meseleyi isterseniz bu kadar küçük dairede ele alın, isterseniz yıldızlar ve galaksiler çapında değerlendirin; her yerde en hassas ölçülerle ölçülmüş bir denge ve ölçü göreceksiniz.

Baştan buraya kadar söylediklerimiz cebrî kader ile alâkalıdır. Yani insan iradesinin söz konusu olmadığı, kâinatın umumunda carî olan kaderdir. Bu kader âlemşümuldür. Orada insanın iradesi asla nazara alınmaz.

3. KADER VİCDANÎ BİR MESELEDİR

Bu bölümde kaderin ilmî delillerle isbat edilemeyip vicdanla kabul edileceği ifade edilmektedir.

Ezcümle, Cenâb-ı Hakk'ın varlığını, Peygamberimiz (sav)'in peygamber oluşunu çeşitli ilmî delillerle isbat etmek mümkündür. Hatta öldükten sonra dirilme meselesini dahi ilmî delillerle isbat edebiliriz. Fakat kader öyle değildir. O hâlî ve vicdânî bir meseledir. İlmî ve nazarî değildir.

İnsan kadere, îmândaki derecesine göre inanır ve kader meselesini kendi istiaab ve kapasitesi ölçüsünde kabullenir, idrak eder.

4. KADER İNANCININ GETİRDİKLERİ

Bu kısımda ise kader ve irade-i cüz'iyenin insana kazandırdıkları anlatılmak üzere deniyor ki;

(Kulun herşeyin yaratılışını Allaha vere vere) neticede teklif ve mes'ûliyet ortadan kalkmasın diye irade devreye girer. İnsana "Sen mes'ulsün" der, ona mes'ûliyetini hatırlatır. Yapılan güzel işler karşısında gurura düşmemek için de kader devreye girer. "Mağrur olma yapan sen değilsin!" diyerek insanı gurura düşmekten kurtarır. Böylece insan dengeyi kurar.. ve böyle yaşadığı müddetçe de hep dengeli kalabilir.

İnsan kendisinden sadır olan güzellikleri sahiplenemez. Çünkü bütün o güzellikler Cenâb-ı Hakk'ın plânıdır. Aksi halde, gizli bir şirk içine girilmiş olunur. Çünkü güzellikleri veren doğrudan doğruya Allah'tır.

Kötülüğü isteyen ise nefistir. Öyleyse kötülüğe ait mes'ûliyet tamamen nefse aittir. İşte âyet, bu iki ana esası birleştirir ve

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ

"Sana gelen her iyilik Allah'tandır, her kötülük de nefsendendir" (Nisa, 4/79) buyurur.

Güzellik adına ne varsa hepsi Cenâb-ı Hakk'ın sana ihsanıdır. İhsan ise şükür ve mahviyet ister. Günahlara gelince, onların yaratılmasında senin cüz'î ihtiyarın bir şartı âdidir. Öyle ise mes'ûliyet senin nefesine aittir. Zira sen neye meyletmış, ne yapmayı düşünmüş veya meylinde nasıl tasarruf yapmışsan Cenâb-ı Hakk da onu yaratmıştır. Ancak bütün bu anlattıklarımız da yine hâl ve vicdanla anlaşılacak hususlardandır. Yani, içinden

geçen meyile veya meyildeki tasarrufa tek şahid vardır; o da vicdandır. Cenâb-ı Hakk, kendi ilmüne ve kendi bildiğine senin vicdanını şâhid tutmuştur.

Mübtedî, yani işin daha başında olan bir insan da kadere inanır, ama o, maziye ve başa gelen musibetlere kader açısından bakar ve binlerce belâ u musibetle çepe-çevre kuşatılmış olduğu bir hengâmda, "Cenâb-ı Hakk'ın benim hakkımdaki takdiri budur" der ve ümitsizliğe düşmekten kurtulur. İstikbâl ve ma'siyete bakarken de irade açısından bakar. "Nasıl olsa elde edeceğim herşey kaderimde varsa olacaktır" deyip tembel tembel oturamaz veya niyetlendiği günaha karşı kaderi, kendisi için bir teselli vasıtası olarak kullanamaz.

5. KADER İLE İRÂDE BİRBİRİNE ZIT DEĞİLDİR

Bu bölümde isminden de anlaşılacağı gibi kader ve irade-i cüz'iyenin birbirine zıt olmadığı anlatılmaktadır.

Esas itibariyle, insan irâdesiyle kader arasında bir zıddiyet ve münâfât yoktur. İnsan irâdesiyle kader, omuz omuzadır. İnsanlar işledikleri sevaplarla cennete, günahlarla da cehenneme gitmeleri bir vak'a ise, bunların kader dilinde, Cenâb-ı Hakk tarafından tasdik edilmesi, bir bakıma irâdelerinin te'yid edilmesidir. Demek insanda, onu hayra, sevaba ve cennete sevkeden veya tamamen tersine, kötüyü, günaha ve cehenneme yuvarlanmasına sebep olan bir güç var ki, takdire esas teşkil ediyor. İşte bu güç irâdedir. Ve bu irâdenin var olması Allah'ın takdirine mâni değildir.

Esasen bütün fiillerimiz için de böyle düşünebiliriz. Meselâ, elimizi kaldırmak istediğimizde, fizikî bir ârıza söz konusu değilse, elimizi kaldırabilir; konuşmak istediğimizde de konuşabiliriz. Bu fiilleri işlemeye muktedir oluşumuz bize birşeyi, yani bizde bir irâdenin oluşunu isbat eder. İster buna irâde, ister cüz'-i ihtiyarî, isterse meşîet veya dileme deyin, netice değişmeyecektir. Mahiyetini bilmediğimiz bu şeyin varlığı her türlü isbat gayretinin üstünde, gün gibi ayândır.

İlâhî takdirin ma'nâsına gelince; sanki Cenâb-ı Hakk, insana şöyle demektedir: "Ben, şu zamanda, iradeni şu istikamette kullanacağını biliyorum. Onun için de senin hakkında bu işi o şekilde takdir buyuruyorum." İşte bu, iradeyi te'yid etmek demektir.

Evet, eşyayı yaratan Allah'tır. Ancak insan iradesinin söz konusu olduğu yerde, yapılan takdirde, insan iradesinin hangi tarafa sarfedileceği Cenâb-ı Hakk tarafından bilinmekte ve takdir ona göre yapılmaktadır. Öyle ise kader, insan iradesini te'yid ediyor, ibtal etmiyor. Yani, bir bakıma kader, insan iradesini de içine alıp kuşatıyor, ihata ediyor. Bu ise iradeyi te'yid etmek demektir; ibtal etmek, nefyetmek değildir...

6. KADER İLİM NEV'İNDENDİR

Bu bölümde ise Cebriyenin iddia ettiği gibi, bir cebrin bir zorlamanın olmadığı izah edilmektedir.

Şöyle ki; Kader ilim nev'indedir. İlim ise daima ma'lûma tâbidir. Yani birşey nasılsa ve nasıl olursa öyle bilinir. Yoksa, ma'lûm ilme tâbi değildir. Durum böyle olunca, bizim ne yapacağımızı, iradelerimizi nasıl kullanacağımızı Cenâb-ı Hakk biliyor ve takdirini de bildiği istikamette yapıyor. O'nun ilmi muhittir, herşeyi kuşatmıştır.

Bir tren düşünelim. Bu trenin iki istasyon arasında katedeceği mesafe, zamanlama açısından bellidir. İnce hesaplarla hesaplanmış bu netice, trenin hareketinden çok önce

bilinir ve bazen de bu ma'lûmat matbû hâle getirilir. İşte bu bilinen netice bir plân ve projedir. Mes'eleyi, mevzûmuza teşmil ve kıyas edecek olursak biz buna "Kader" deriz. Şu kadar var ki, elimizdeki bu ma'lûmat ve kader, treni harekete geçiren cebri bir güç değildir. Yani tren bu plân ve projeden dolayı, denilen saatte, denilen istasyona gitmiyor, belki tren o vakitlerde oralara gideceği için bu plân ve projede, yani trenin kaderinde bu böyle yazılıp kaydediliyor. Çünkü ilim malûma tâbidir. Nasıl olacaksa öyle bilinmekte ve hakkındaki takdir ona göre yapılmaktadır.

İnsanın yapacağı herşey önceden yazılmıştır. İnsan yaptıklarıyla sadece kendi hakkında yazılmış olanı yerine getirmektedir. Ancak bu yazılma, insanın yapacakları önceden bilindiği içindir. Yoksa insanı zorlayıcı bir güç ve kuvvet değildir. İnsanın boynuna asılan bu defterle, insanın fiillerinin melekler tarafından yazıldığı defter yan yana getirildiğinde görülecektir ki, insan teker teker kendisi için daha önce yazılandan başka birşey yapmamıştır. Sonra Cenâb-ı Hakk, bu defteri insana okutacak ve hesabı da bu deftere göre göreceklerdir.

7. İRADENİN FONKSİYONU

Burada ise, Mu'tezile ve Cebriyenin ifrat-tefrit olup orta ve doğru yolun ehl-i sünnet olduğu izah edilmektedir.

İrademiz vardır; fakat hâricî bir vücudu olmadığı için yaratılmış değildir. Onun için biz irademize mevcut nazarıyla bakamayız. Mevcud olmayan şeyler yaratılmayan şeylerdir ama bütün bunlar da Allah tarafından bilinir. Yani ilmî plânda onların da bir vücudu vardır. Fakat onlara irade ve kudret taalluk etmemiştir. Eğer aksi bahis mevzûu olsaydı, yani irademiz de diğer uzviyatımız gibi haricî vücud noktasında var ve yaratılmış olsaydı işte o zaman araya cebir girerdi.

Nasıl Cenâb-ı Hakk, bizi yaratırken cebri olarak yarattı. Bizi bize sormadı. Onun gibi irademiz de böyle yaratılmış olsaydı, işlenenlerin hiçbirinden mes'ul olma gibi bir durum söz konusu edilemezdi.

Tabii ki hiç kimse yaptığı hasenâta mukabil mükâfat da talep edemezdi.

İşte irade, hiçbir ağırlığı olmayan böyle izafî bir vücuda sahiptir. Şu kadar var ki o, Cenâb-ı Hakk'ın icraat ve yaratmasına bir şart-ı âdîdir. Yani o kendine düşeni yaptığı zaman -ki bu ya meyelandır ya da meyelandaki tasarruftur- Cenâb-ı Hakk onun istediği fiili yaratır. Demek oluyor ki, ister meyelan, isterse meyelandaki tasarruf, haddizâtında haricî bir vücuda sahip olmamakla beraber, yaratma işi bu meyelan veya meyelandaki tasarrufa bağlı kılındığı içindir ki, irade apayrı bir değer ve kıymet kazanmaktadır.

Bizim irademiz zâtında kıymet ve ağırlığı olmayan birşey olsa bile, işlerimizi yaratacak olan Allah, bu plân üzerine yaratacağı için, biz bu yaratılacak şeye sebebiyet vermekteyiz. Yaratılmasına sebep olduğumuz "hasenât" ise mükafât kazanırız; yok eğer "seyyiât" ise cezaya çarptırılırız.

Peygamber Efendimiz bu zarurete işaret buyurmuş ve itizâlî düşüncelere düşenleri bu ümmetin Mecûsîleri olarak vasıflandırmış ve "Her ümmetin, Mecûsîleri vardır. Bu ümmetin Mecûsîleri ise 'kader yoktur' diyenlerdir"4 buyurmuştur. Zira onlar hayır ve şerri Allah'a vermemekte ve kulu kendi fiilinin yaratıcısı kabul etmektedirler. Önceleri "Kaderiye" ismi cebre kail olanlara verilmişti. Ancak daha sonra hadîsin ma'nâsına uygun olarak bu isim kaderi inkâr edenlere "Kaderiye" ismi verildi ve böylece isim hakiki sahibini

bulmuş oldu. Günümüzde “Kaderiye” yine Mu’tezile mezhebine denir ki, az farklılıkla eski mevcudiyetini muhafaza etmektedir.

İnsanın yaptığı işlerde kendine ait hiçbir fonksiyon yoktur düşüncesi de Cebriye mezhebine aittir. Halbuki yukarıda da ısrarla üzerinde durduğumuz gibi, bu görüş de doğru değildir. Ehl-i Sünnet mezhebi ise her ikisinden aldığı hakikatla orta yolu temsil eder. Bu yol ifrat ve tefritten korunmuş yoldur. Fiilimizi yaratan Allah’tır, fakat isteyen, talep eden bizleriz. Öyle ise mes’uliyet bize aittir. İşte Ehl-i Sünnet görüşü de budur..!

8. İNSAN İRADESİ ve ALLAH’IN DİLEMESİ

Bu kısımda birçok misal verilerek kâinatta cereyan eden herşeyin Cenab-ı Hakkın emir ve iradesiyle meydana geldiği geniş bir şekilde anlatılarak özetle şöyle denilmektedir; İnsan her ne kadar ihtiyar sahibi ise de, emir ve irade Allah’a aittir. O’ndan emir gelmeyince hiçbir şey olmaz.. O irade etmeyince hiçbir nesne vücuda gelemez!

“Ben yaptım, ben tertip ettim, ben yol gösterdim..” gibi iddialı sözler, insanların dudakları arasından dökülse bile, şeytana ait hırıltılar olduğunda şüphe yoktur.

9. ÂYET VE HADİSLERİN AYDINLATICI TAYFLARI ALTINDA KADER

Bu bölümde ayet ve hadislerin ehl-i sünnet görüşünü açıkça ortaya koyduğu misallerle gösterilmektedir.

Kader meselesi, ancak aşağıda zikredeceğimiz âyet ve hadislerin ışığı altında ele alınır ve işlenirse Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat anlayışına uygunluk sağlanmış olur.

Bir âyette Allah (celle celâluhu) şöyle buyuruyor:

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا

“Yeryüzünde ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki Biz onu yaratmadan önce o bir kitapta bulunmasın.”(Hadid, 57/22).

Kader meselesine delâlet eden âyetlere kitabımızın başında işaret etmiştik. Şimdi onları tefsir eden birçok hadis-i şeriften birkaç tanesini aktarmak istiyoruz:

1. Abdullah b. Amr b. Âs rivayet ediyor: Efendimiz şöyle buyurdular:

كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلْقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ

“Allah, gökleri ve yeri yaratmadan elli bin sene evvel mahlukatın kaderlerini tayin ve tesbit etmiştir. Ve Arş’ı su üzerindeydi.”(Muslim, Kader, 16)

2. Ubâde b. Sâmit vefat edeceği an etrafında toplanan çocuklarına şunları anlatıyordu :

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ: إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ اكْتُبْ. قَالَ: رَبِّ وَمَاذَا أَكْتُبُ قَالَ: أَكْتُبُ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ يَا بَنِيَّ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ: مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي.

“Allah’ın ilk yarattığı kalemdir. Allah, kalemi yaratır yaratmaz ona ‘Yaz!’ emrini verdi. Kalem ‘Ey Rabbim neyi yazayım?’ dedi. Cenâb-ı Hak ‘Kıyamete kadar olan her şeyin kaderlerini yaz!’ buyurdu.” Ve sonra Allah Resûlü sözlerine şöyle devam etti: Kim bunun aksine bir iman üzerine ölürse benden değildir! (Onun intisab-ı Muhammediyesi ve İslâm’la ilgisi yoktur).” Ebu, Davud, Sunnet, 16

3. Abdullah b. Abbas, Allah Resûlü’nün terkisinde bulunuyordu. Efendimiz ona hitaben şöyle buyurdu:

وَاعْلَمُ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوْ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ

Ey delikanlı ! *Kat'iyen bil ki, bütün insanlar toplanıp sana bir yardımında bulunmak isteseler, Allah'ın senin için yazdığından dışında bir yardımında bulunamazlar. Ve yine bütün insanlar sana zarar vermek için bir araya gelseler, Allah'ın senin aleyhine yazdığından ötesinde hiçbir şey yapamazlar. Zira artık kalemler kaldırılmış, sahifeler kurumuştur.*^{»Tirmizi,}
Kiyamet, 59; Musned, I, 293,303/307

Allah'ın çeşitli kitabetleri var, dedik. Kader kaleminin Levh-i Mahfuz'a yazıp kaydettiği şeyleri, daha sonra ellerinde kalem, mükerrem melekler istinsah etmektedirler. Meleklerin yazdıkları bu kitaplar, her ferдин boynuna idamlık yaftası gibi asılmakta, yani henüz işleyeceklerini işlemeden evvel bütün sergüzeşt-i hayatları bu kitaplarda mevcut bulunmaktadır. Nerede, nasıl ve ne yapılacaksa, her şey orada yazılıdır. Ancak bu yazılma, insan iradesi hariç tutularak yapılmamıştır. Belki bütün orada yazılı bulunan fiilleri insanlar, kendi iradeleriyle yapacaklardır. Sonra da insanların yaptıklarını melekler tekrar yazacaklardır^(Kehf, 18/49; Casiye 45/29; Kaf, 50/18; Infitar, 82/11-12) .. ve bu iki kitap yan yana getirildiğinde birbirinin aynı olacaktır.

İlmi her şeyi kuşatan Cenâb-ı Hakk'ın bu muhit ilmiyle yazdığı kitap, daha sonra meleklerin yazdığı kitapla elbette tenakuz içinde olmayacaktır.

Başka bir hadiste Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

الشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَ فِي بَطْنِ أُمَّهِ وَالسَّعِيدُ مَنْ سَعِدَ فِي بَطْنِ أُمَّهِ

“Şakî daha annesinin karnında iken şakîdir, saîd de daha annesinin karnında iken saîddir.^{»Heysemi, Mecma' u' z-Zevaid, VII, 193.}

Evet, saîd ve şakî daha annelerinin karnında iken tesbit edilir. Ama bu kitabet ve yazılış, o insanın iradesi, o insanın kini, nefreti veya tam tersine şefkat ve mürüvveti hesaba katılmadan yapılmaz.

Hayrı da şerri de yaratan Allah'tır. Fakat O'nun hayra rızası var, şerre rızası yoktur. Şerri isteyen, insandır. Allah, insanın şer işlemesini istemez. Fakat insan şerri isteyince, O da yaratır.

Hâsılı, insan ne yaparsa yapsın, daha önce kendisi için yazılından öte bir şey yapamayacaktır. Ancak bu yazma, onu yapmaya mecbur kılan bir haricî zorlama olarak değerlendirilmemelidir. Yukarıda da ısrarla söylediğimiz gibi, Cenâb-ı Hak, ezeli ilmiyle kulun ne yapacağını önceden bildiği için, kader defterini ona göre yazmıştır.

2. BÖLÜM

KAZA - KADER MÜNASEBETİ

Kaza ve kaderin çeşitli yönleri vardır. Bunları dört ana grupta toplamak mümkündür:

1. İlm-i İlâhî'ye bakan yönüyle kaza ve kader.
2. Kitabete bakan yönüyle kaza ve kader.
3. Meşîet-i İlâhiye (Allah'ın dilemesi) açısından kaza ve kader.
4. Yaratma açısından kaza ve kader.

1. İLM-İ İLÂHÎ AÇISINDAN KAZA VE KADER

Bu mevzua bir hadis-i şerifle başlamak istiyorum. Yukarıda da geçen bu hadiste Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): *“Sizden hiç kimse yoktur ki, Cennet ve Cehennem'deki yeri bilinmiş olmasın.*^{»(Muslim, Kader 7.)} buyuruyor.

Demek oluyor ki, daha insan yaratılmadan, Cenâb-ı Hak, insanın Cennetlik mi, yoksa Cehennemlik mi olduğunu biliyor.

İşte ilm-i ilâhîde her hâdisе başlangıç ve neticeleriyle böyle sırdan bir yumaktır. Yani, Allah (celle celâluhu) hem Zâhir hem de Bâtın olması hasebiyle, hâdiselerin hem mülk hem de melekût cihetini bilmektedir. Ve kader de O'nun bu ilminin sırlı bir unvanı demektir. Bu keyfiyetiyle de kader Levh-i Mahfuz hakikatının bir başka adıdır.

2. KİTABET AÇISINDAN KAZA VE KADER

İlim açısından, gelecekte olacakların geçmişte tayin ve takdir edilmesi ve bunların vakti gelince ortaya çıkması kaza ve kadere ait ilâhî bir tesbit, eşya ve hâdiselerin vuku anında yazılmış olması da insanın muhasebe-i a'mâliyle alâkalı bir kitabettir. Gece gündüz şeridine takılmış gibi her an olup bitenler ve bizim hayat serüvenlerimiz her an yazılıp durmaktadır. Biz buna da "yevmî tayin ve takdir" diyoruz.

İmam-ı Mübîn'den (kaderî levhalar) istinsah edilerek, Kitab-ı Mübîn'e kaydedilen ve Kur'ân-ı Kerim'de:

كِرَامًا كَاتِبِينَ & يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

"Yaptıklarınızı bilen mükerrem melekler."⁶² şeklinde anlatılan meleklerin yazdığı bir tayin ve takdir de vardır.

وَكُلِّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنْشُورًا

âyeti bize bunu anlatmaktadır: "Her insanın işlediklerini boynuna sararız. Kıyamet günü açılmış bulacağı bu kitabını önüne çıkarırız."⁶³ fehvâsınca ötedeki muamele de bu kitabet üzerine cereyan edecektir.

Demek oluyor ki, önce haricî vücudu olmayan bir ilmî kitabet vardır ki, biz ona Levh-i Mahfuz diyoruz. Bir de daha sonra meleklerin yazdığı ve haricî bir vücudu olan kitap var ki bunda da insanların yaptıkları tesbit edilip kaydedilmiştir.

Demek oluyor ki, iki ayrı yazılış söz konusu: Birincisi, Levh-i Mahfuz'a kaydedilip yazılanlardır ki, her şey orada ilmî vücuduyla kayıtlıdır. İkincisi ise, teker teker vücuda gelen hâdiselerin yazılıp kaydedilmesidir. Burada ise eşya ve hâdiseler haricî vücut noktasında ortaya çıkmaktadır. Bunlardan iradî olan fiillerin sorumluluğu da tamamen iradenin kendisine aittir.

Mahkeme-i Kübra'da hüküm verilirken bu her iki kitabın mukabelesine göre hüküm verilecektir.

3. MEŞİET-İ İLÂHİYE AÇISINDAN KAZA VE KADER

Bu bölümde ayet ve hadisler açısından kader, emr-i cebrî ve emr-i şer'î meseleleri anlatılmaktadır.

Eşya ve hâdiselerin zuhur ve vukuunda meşîet-i ilâhiye esastır. Kur'ân birçok âyetiyle bize bu hakikati anlatır. Şimdi meşîet-i ilâhiyeye delâlet eden âyetlerden bazılarını ele alalım:

وَلَا تَقُولَنَّ لشيءٍ إني فاعلٌ ذلكَ عداءٌ إلا أن يشاءَ الله

"Herhangi bir şey için 'Ben onu yarın yapacağım.' deme. 'Ancak Allah dilerse...' de." Kehf, 18/23-24

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ

"Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz." (İnsan, 76/30)

Zaten:

مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ

“Allah ne dilerse o olur. O’nun dilemediği ise asla olmaz.”⁷⁵ hadisi bir kaide-i mukarreredir.

Allah neyi dilerse o keynûnet kazanır, oluverir. Neyi dilemezse, yani neyin olmamasını dilerse o da olmaz.

Yoksa, bazılarının dediği gibi, “Meşîet-i ilâhiye taalluk ederse o şey olur, taalluk etmezse olmaz.” gibi bir düşünce doğru değildir. Yani meşîet-i ilâhiyenin taalluk etmemesi gibi bir durum söz konusu olamaz. Çünkü yokluk da aynen varlık gibi meşîetin elinde yoğrulmaktadır.

إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا

“Ey insanlar! Allah dilerse sizi yok eder ve başkalarını getirir. Allah buna kadirdir.”(Nisa, 4/133)

Sahabeyi götürdükten sonra Emevi’yi, onu götürdükten sonra Abbasi’yi, onu götürdükten sonra Selçuklu’yu, onları da götürdükten sonra Osmanlı’yı getirdiği gibi...

Buraya kadar naklettiğimiz âyetlerde gördük ve anladık ki, meşîet bütün hayatı çepeçevre sarmış ve ihata etmiştir. Evet, O’nun dilemesi ve meşîeti her şeyi kuşatmıştır. Yokluk dahi O’nun meşîetinin, o yönde tecellî etmesine bağlıdır. O

فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ

(Hud 11/107; Buruc, 85/16) yani istediğini yapan tek hâkimdir. O’nun dilemesi olmadan hiçbir şey olamaz.

Meşîete gösterilen teslimiyet, insanı kibir ve gururdan da kurtarmaktadır.

İlâhî meşîet her şeydir ve insan iradesine göre esastır. Onu kabul etmemek Allah’ın Rubûbiyetine şerik kabul etmekten farksızdır ve bir kısım icraatı Allah’tan başkasına vermek demektir.

Hadis-i Şeriflerde Meşîet-i İlâhiye

Ahmed b. Hanbel’in, Hz. Âişe’nin ana bir kardeşi Tufeyl’den naklettiği şöyle bir hâdise var. Tufeyl diyor ki:

“Rüyamda kalabalık bir cemaat gördüm ve yanlarına sokuldum. Onlara: ‘Siz kimsiniz?’ diye sordum. Onlar da ‘Biz Yahudi cemaatiyiz.’ dediler. Ben de ‘Siz ne güzel bir cemaatsiniz. Keşke Üzeyr Allah’ın oğlu, demeseydiniz!’ dedim. Bunun üzerine onlar da: ‘Siz de ne güzel cemaatsiniz. Keşke

إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَإِنْ شَاءَ مُحَمَّدٌ

(Allah ve Muhammed dilerse) demeseydiniz.’ cevabını verdiler.

Daha sonra başka bir kalabalık cemaat gördüm. Onların yanına gittim. Kim olduklarını sordum. Nasârâ olduklarını söylediler. Ben de yine: ‘Siz ne güzel cemaatsiniz. Keşke Mesih Allah’ın oğlu, demeseydiniz!’ dedim. Onlar da biraz evvelki cemaat gibi, ‘Siz de ne güzel cemaatsiniz. Keşke Allah ve Muhammed dilerse, demeseydiniz.’ dediler.

Bunun üzerine uyandım ve gelip rüyamı Hz. Âişe’ye naklettim. O da bu rüyayı Efendimiz’e anlatmış. Efendimiz beni çağırarak, ‘Bu rüyayı kimseye anlattın mı?’ diye sordu. Ben de anlattığımı söyledim. Bunun üzerine Efendimiz herkesin mescitte toparlanmasını emir buyurdu; daha sonra da oradakilere şöyle bir konuşma yaptı: ‘Ey insanlar, şimdiye kadar size bir meseleyi hayâ ifadesi olarak söylememiştim. Sizin bu sözünüz beni mesul etmese de sizi sorumlu hâle getirir. Sakın bundan böyle, ‘Allah ve

Muhammed dilerse.’ demeyin. Belki ‘Allah dilerse’, deyin. ‘O tektir ve O’nun şeriki yoktur.’ dedi. ^(Musned, V/72)

Bu hâdise ve hadisten de anlıyoruz ki, meşîet-i ilâhiye esastır ve bu mevzuda ona hiç kimse ortak tutulamaz. Hatta bunu kasıtlı yapmak küfürdür ve şirktir.

الْقَلْبُ بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ يُقَلِّبُ كَيْفَ يَشَاءُ

“Kalb Allah’ın iki parmağı arasındadır. Nasıl isterse onu o tarafa çevirir.” ^{(Muslim, Kader,}

17

Emr-i Cebrî ve Emr-i Şer’î Meselesi

Cenâb-ı Hakk’ın emri iki kısımdır.

Birincisi: Emr-i kevnî, emr-i cebrî veya emr-i takdîrî.

İkincisi: Emr-i dinî veya emr-i şer’î.

Kâinatta cebrî emir hâkimdir. Cenâb-ı Hak yarattığını hep cebrî olarak yaratır. Hiç kimse bu cebir karşısında bir şey diyemez.

Emr-i dinî ve şer’îde ise, yine Cenâb-ı Hakk’ın emirleriyle karşı karşıyayızdır ama, onları yapıp yapmamada, zâtî hiçbir varlığı olmayan iradeye, izafî bir yetki ve salâhiyet verilmiştir. Bu iki emri tam anladığımız zaman, Kur’ân-ı Kerim’de zâhir nazara göre birbirine zıt gibi görünen emirlerin mânâ ve muhtevasını da anlamış oluruz.

Meleklerin ibadetleri, amelleri, Cenâb-ı Hakk’ın emir ve dilemesiyledir. Peygamberlerin yaptıkları da öyledir. Salih kulların salihât dediğimiz amelleri de aynı şekildedir. Ve bütün bunlardan Cenâb-ı Hak, hoşnuttur, razıdır.

Fakat öyle işler de vardır ki, temellerinde Cenâb-ı Hakk’ın meşîet ve dilemesi olmasına rağmen onlara rızası yoktur. Küfür, isyan ve günahın her çeşidi bu cümledendir.

وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ

“Allah, kullarının küfre girmesine razı değildir.” ^(Zumer, 39/7)

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

“Allah, fesat çıkarıcıları sevmez.” ^(Kasas, 28/77)

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

“Allah, müsrifleri sevmez.” ^(En’am, 6/141)

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

“Allah, haddi aşanları sevmez.” ^(A’raf, 7/55)

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

“Allah, cimri ve kibirlileri sevmez.” ^(Nisa, 4/36) gibi âyetler bu hususa işaret etmektedir.

Allah (celle celâluhu) fesadı yaratır. Yaratması meşîetinin taalluku ile olur. Fakat O’nun fesada rızası yoktur.

Her iki emri de çok iyi anlamak gerekiyor. Cebriye mezhebi, bu iki emri, yani emr-i tekvînî ile emr-i şer’îyi birbirine karıştırdığı için iradeyi inkâr etmiş ve sapık bir yola düşmüştür. Mutezile de iradeyi esas alarak, “Kul kendi fiilini kendisi yaratır.” dediği için ayrı bir yanılğı ile sapıtmıştır. Biz, her iki tarafın da doğru yanlarını bir araya getirerek müstakim bir rota çiziyor ve diyoruz ki:

Emr-i tekvînîde de emr-i şer’îde de esas olan, meşîet-i ilâhiyedir. Fakat emr-i şer’îde kulun iradesine, şart-ı âdi olmak gibi bir pâyeye verilmiştir. Ona meşîet taalluk etmezse hiçbir şey olmaz fakat, hariçte vücudu olan şeyler öyle değildir. Hatta kötü ve çirkin olan şeylere de Cenâb-ı Hakk’ın meşîeti taalluk eder. Fakat Cenâb-ı Hakk’ın

bunlara rızası yoktur. Onun için de kul, yaptığı kötülüğün cezasını çeker.

Evet, hidayet de dalâlet de Allah'ın elindedir.

Bütün bunları kabulle beraber, O, bizim mahiyetimize, mahiyeti meçhul bir irade koymuştur. Çünkü O'nun icraatında abesiyet yoktur. Bu mahiyeti meçhul iradenin üzerine, O, bizim geçmiş ve geleceğe ait bütün yapacaklarımızı ve yaptıklarımızı bina etmiştir ve etmektedir. Ayrıca, bu binanın planını da daha insan yaratılmadan yapmış ve bu planı Levh-i Mahfuz'a kaydetmiştir. Öyle ise bize düşen O'ndan hidayet talep etmektir. Çünkü O, yukarıda zikrettiğimiz âyette de denildiği gibi, Allah kimin hidayetini murad buyurursa onun kalbine inşirah verir, onun gönlünü İslâmiyet'e ısındırır ve hakikatin tatlı yüzü ona olduğu gibi görünür. Görünür de hakikate karşı hâhişkârlık duyar. Allah kimin de dalâletini murad buyurmuşsa, onun kalbini daracık ve sınıksız kılar. Artık o, İslâmî hiçbir teklife evet diyemez. **Nasihatten, aslandan kaçan yaban eşekleri gibi kaçır** ^(Muddessir, 74/48-51) ve her adımı onu İslâm'dan daha da uzaklaştırır.

Ancak, bütün bunların üzerinde kesilip biçildiği bir şart-ı âdi vardır. O da insanın iradesi yani bir şey yapma veya yapmamaya karar verme duygusudur. Esasen insanın kendisini vicdanen hür kabul etmesi de bunu gösterir. Dolayısıyla da vicdanen kendisini mesul sayar. Evet, irade, yapılan şeylere temel taşı vazifesi görmektedir. Cenâb-ı Hak yaratacağı her şeyi bu temel üzerinde yaratmaktadır.

Eğer O, siz hiç liyakat kazanmadan bazı keremlerde bulunursa, bu sadece O'nun lütuf ve ihsanıdır. Hiç kimse de O'na bir şey sorma hakkına sahip değildir. Ne var ki, lütuflara iş bina edilemez. Evet, sebepler dairesi içinde, siz, size ve iradenize düşen vazifeyi bütünüyle yerine getirecek sonra da ellerinizi açıp isteyeceğiniz şeyi Cenâb-ı Hak'tan isteyeceksiniz. Meseleyi başlattığımız noktaya çekecek olursak, siz, size ait her şeyi yerine getirdikten sonradır ki, Allah (celle celâluhu), sizin mâkus talî'inizi değiştirecek ve eğri dünya düzeni de gidip rayına oturacaktır.

Zaten öyle olmuyor mu? Kişi canını veriyor, Cenâb-ı Hak da ona şehitlik bahşediyor. Bu pâyeyi verdikten sonra da nimetleri birbirini takip ediyor: Cennet veriyor, Cemalullah'ı müşâhede imkânı veriyor ve daha nice nimetlerle onu serfiraz kılıyor. Yani tenezzülen insanla mukavele yapılıyor.

Öyle ise, rica ederim, siz, size ait malzemeleri kullanmadan önce, harikulâdeden ne Heraklit ne Mesih ne de Mehdi beklemeyin. Cenâb-ı Hak, peygamberleri için dahi değiştirmedeği âdet-i sübhanîsini sizler için değiştirecek değildir. Evet, kadimden beri devam edegelen yol ve yöntem budur.

Kaderin meşîet-i ilâhiye açısından tahlilini yaptığımız bu hususu tek bir cümle ile şöyle noktalayabiliriz:

Cenâb-ı Hak, her şeyi kuşatan ilmiyle, ileride bizim iradelerimizle yapacağımız her şeyi biliyor ve bildiklerini de tayin ve takdir ediyor.. sonra da bunları birer plan hâlinde Levh-i Mahfuz'a kaydediyor, daha sonra da melekler bizim hakkımızda bir defter tutup bütün amellerimizi yazıyor, böylece her iki defter de birbirinin aynı oluyor. Tabîî bunların hepsinde Cenâb-ı Hak'ın dilemesi esas oluyor. Zira biz Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat olarak, "Allah dilerse bir şey olur, Allah bir şeyin olmamasını murad buyurursa o şey de olmaz." kanaat ve inancını taşıyoruz.

4. YARATMA AÇISINDAN KAZA VE KADER

Her şeyi yaratan Allah'tır. "Şey" dediğimiz ne varsa hepsi O'nun mahlukudur. Biz de amellerimiz de buna dahiliz. Onun içindir ki Kur'ân-ı Kerim'de:

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

"Sizi ve amellerinizi yaratan Allah'tır."^(Saffat 37/96) buyrulmaktadır.

Efendimiz de bir hadislerinde:

إِنَّ اللَّهَ صَانِعُ كُلِّ صَانِعٍ وَصَنَعْتِهِ

"Her sanatkârı ve sanatını yaratan Allah'tır."^(Kenzu'l- Ummal, 1/263) ihtarında bulunmaktadır.

Esasen bizim fiillerimizin de Allah tarafından yaratılmış olması bizlere apayrı bir duygu ve güven aşlamaktadır. Bu öyle müjde dolu bir inanç ve bir düşüncedir ki, bizi yaratan Rabbimiz, bizi ef'âlimizle baş başa bırakmamakta, kudret ve ilmiyle her an ve her zaman bize bizden daha yakın bulunmaktadır. İnsan için bundan daha sevindirici ne olabilir?

Sözün başında da dediğimiz gibi, hidayet de dalâlet de Allah'ın elindedir ve bunların vücud bulmaları Cenâb-ı Hak'ın meşîet ve yaratmasına bağlıdır.

Kur'ân-ı Kerim'de bu husus tafsilatıyla ele alınmıştır. Biz sadece misal olması bakımından bir iki âyete temas edeceğiz:

مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّمْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا

"Kimi Allah hidayete erdirirse o hidayete erer. Kimi de dalâlette bırakırsa, artık onu irşad edecek bir mürşid bulamazsın."^(Kehf, 18/17)

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ

"Allah kimi hidayete erdirirse ancak o hidayettedir."^(Isra, 17/97)

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ

"Allah kimi hidayete erdirirse onu saptıracak yoktur. Allah aziz ve intikam alıcı değil midir!"^(Zümer, 39/37)

Hidayet ve dalâleti Allah yaratır; ancak itibarî dahi olsa, onları mevcut iradenin istek ve talebi üzerine yaratır. Kul ister, Hâdi ve Mudill isimleriyle müsemma olan Allah (celle celâluhu) da, hidayet ve dalâleti yaratır.

3. BÖLÜM

KADER – İRADE ve HİDAYET İLİŞKİSİ;

İki alt başlığı ihtiva etmektedir.

Bizim tespit edebildiğimiz şekliyle hidayetin iki mertebesi veya çeşidi vardır:

Birincisi: Şeriat-ı fitriye şartları içinde cereyan eden, cebrî hidayet.

İkincisi: İnsan iradesinin nazara alındığı hidayet.

1. ŞERİAT-I FITRİYE ŞARTLARI İÇİNDE CEREYAN EDEN HİDAYET

Her varlık, yaratılış ve fitrat kanunlarına göre kendisi için takdir edilen hedef ve gayeye doğru giderken cebrî bir istikamet takip etmektedir. Buna ilâhî sevk demek daha uygundur.

Zerrelerden kürelere kadar yani, atom çekirdeği etrafında dönen elektronlardan, gökyüzünde Mevlevî gibi dönen yıldızlara, galaksilere ve bütün gök cisimlerine kadar her şey bu sevk sayesinde kendisine düşen vazifeyi yerine getirmeye çalışmaktadır. Her

şey, Allah karşısında matlup hâli alabilmek için, çizilen istikametten zerrece inhiraf etmeden varmak istediği hedefe doğru süratle koşar.

Kur'ân-ı Kerim yer yer bize, bu ilâhî sevkleri hatırlatır.

İşte onlardan birkaçı:

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ
فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلَالًا

“Rabbin, bal arısına şöyle ilham etti: Dağlarda, ağaçlarda ve hazırlanmış kovanlarda yuva edin; sonra her çeşit üründen ye, sonra da Rabbinin gösterip müyesser kıldığı yollara koyul.”^(Nahl, 16/68)

Evet, arı, bal yapma tekniğini işte böyle bir irşad, talim ve hidayetle öğrenmiştir.

2. İNSAN İRADESİNİN NAZARA ALINDIĞI HİDAYET

Allah (celle celâluhu), hidayete götürücü bütün vesileleri yaratır. Hidayeti yaratmasına gelince o, insan iradesine bağlıdır. İrade dediğimiz mahiyet ve hüviyeti meçhul bu izafî varlık, burada da bir âdi şart olmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'in birçok âyetinde bu tür hidayet ele alınmaktadır. Biz, bunlardan bir ikisini zikretmiş olacağız:

a.

وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمُ صَاعِقَةٌ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

“Semud milletine doğru yolu göstermiştik, ama onlar körlüğü doğru yolda gitmeye tercih ettiler. Kazandıklarının karşılığı olarak onları alçaltıcı azabın yıldırımı çarptı.”^(Fussilet, 41/17).

Hem hidayet hem de dalâlet doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın yaratmasıyla vücuda gelir. Bu mânâyı ifade eden şu hadis-i şerif de bu hakikati tam tenvir eder:

بُعِثْتُ مُبَلِّغًا أَنَا وَدَاعِيًا وَلَيْسَ إِلَيَّ مِنَ الْهُدَىٰ شَيْءٌ وَخُلِقَ إِبْلِيسُ مُرْتَبًا وَمُبْغِيًا وَلَيْسَ إِلَيْهِ مِنَ الضَّلَالَةِ شَيْءٌ

“Ben tebliğ ve davet edici olarak gönderildim. Hidayet meselesinde benim hiçbir müdahalem ve salâhiyetim söz konusu değildir. Şeytan da bâtılı süslü göstermek ve sizi azdırmak için gönderilmiştir. Onun da dalâlet hakkında bir söz ve salâhiyeti yoktur.”^(Kenzu'l-Ummal, 1/546).

4. BÖLÜM

KADERLE İLGİLİ SORU VE CEVAPLAR

Bu bölümde kader ile ilgili dokuz soru ve cevap yer almaktadır.

Soru 1: Elestü: Kâlû-belâ ne demektir?

Bizler, vicdanlarımızın derinliklerinden gelen böyle bir sesi duymakta ve kalbimizin bu bezme şahadetine muttali bulunmaktayız.

Eski ve yeni bütün tefsirciler bu söz alınma meselesi hakkında pek çok şey söylemişlerdir.

Daha önce de kısmen arz edildiği gibi, bir kısmı “zerrât âleminde daha atomlar hâlindeyken, ileride terkip hâline gelecek bu zerrelerden, ruhları ile beraber söz

alınmıştır.” demektedir. Bazı tefsirciler de, “Bu, çocuğun anne karnına düştüğü zaman alınmış bir sözdür.” derler. Bir hadis-i şerifin de teyidinde dayanarak, bazı mudakkik müfessirler de derler ki, “Hayat nefhedildiği anda o insandan alınmış bir sözdür.” (Elmalili, 4/167-175, İstanbul 1992 azim dagitim) kanaatini izhar ederler.

Bu misak ruhlar âleminde olabildiği gibi, ruhun kendi atomlarıyla münasebete geçtiği başka bir âlemde de olabilir. Embriyolojik safhaların herhangi bir devresinde olduğu gibi, rüşde erileceği âna kadar geçen herhangi bir devrede de olabilir...

Soru 2: “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” sualine “Evet, Rabbimizsin.” ile cevap verildiğine aklî delil var mıdır?

(Bu sorunun cevabında Cenab-i Hakkın vahiy, ilham, telepati gibi çok cesitli şekillerde konuşması olduğu izah edilerek deniyor ki):

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, Allah (celle celâluhu), “lâ yuâd ve lâ yuhsâ” (sayısız, pek çok) konuşma stilleri yaratmış.

Şimdi gelelim meselemize. Allah (celle celâluhu) bize **أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ** “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?”¹⁴⁹ buyurdu; ama, bunu hangi konuşma stilinde ifade etti bilemiyoruz. Şayet, velinin kalbine dikte edilen mors alfabesi gibi bir tarzla bildirmişse bunu, herhâlde kulaklarımızla duyacağımız bir sesle beklememiz doğru olamaz. Bu bir ilham ise, vahiy değildir. Vahiy ise, ilham değildir. Ruha bir konuşma ise, cesede bir konuşma değildir. Cesede bir hitap ise, o zaman da ruha hitap nevinden değildir...

Şu nokta çok önemlidir: İnsanlar, misal âleminde, berzah âleminde veya ervah âleminde gördükleri, duydukları şeyleri, bu âlemin mikyasları ile değerlendirdikleri takdirde yanılırlar. Muhbir-i Sâdık (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize diyor ki: “Kabirde Münker-Nekir gelir, size soru sorar.”¹⁵⁰ Acaba adamın neyine soru soracaklar?

İster cesedine sorsunlar, ister ruhuna; netice değişmez. Sorduklarını ölü duyar ama onun yanında bulunan kimseler kat’iyen duymazlar.

Soru 3: İrade-i külliyeinin yalnız ve yalnız Allah’a ait olduğu Kur’ân-ı Kerim’de beyan olunmuştur. Bunun yanı sıra, cüz’î bir iradenin insana verildiği de malumdur. Hâl böyle olunca, günah işleyen bir kişi kendi iradesine uyarak mı günah işler, yoksa Cenâb-ı Hakk’ın irade-i külliyesi mi günah işletir?

İş tamamıyla Allah’a aittir. Fakat Allah size ait bu işleri yaratırken, sizin cüz’î müdahalenizi de âdi şart olarak kabul etmiş ve yapacağı her şeyi onun üzerine inşa buyurmuştur.

Meselâ, hazırlanıp işler, çalışır, yürür hâlde getirilmiş bir makine düşünelim ki; sadece çalıştırmak için onun düğmesine dokunma vazifesi, size verilmiş olsun. O makineyi harekete geçirme ise, onu kuran ve inşa eden zata mahsustur. İşte, beşere ait bu küçük mübaşerete biz, “kesb” veya “cüz’î irade” diyoruz. Allah’a ait olana ise “halk etme, yaratma” diyoruz.

Meseleyi daha fazla tenvir için, burada bir büyük zatın bu mevzuda irad ettiği bir misali arz etmek istiyorum. Diyor ki: “Sen bir çocuğun isteğiyle, onu kucağına alsan; sonra sana dese ki, beni falan yere götür; sen de onu oraya götürsen; o da orada üşüyüp hastalansa; şimdi o çocuk sana: “Beni niye buraya getirdin?” diye itirazda bulunabilir mi? Bulunamaz, çünkü kendisi istedi. Üstelik ona: “Sen istedin!” diyerek iki de tokat vurursun.”

Şimdi bu hususta çocuğun iradesi inkâr edilebilir mi? Edilemez; zira o talep etti ve istedi. Ama onu oraya getiren sensin...

Soru 4: Kur'ân-ı Kerim'de, "Ben, kime dalâlet murad edersem, dalâletten ayrılmaz; kime hidayet murad edersem hidayetden ayrılmaz." deniliyor. Hem de "İnsanoğluna akıl, fikir verdim, iradesini kendi eline bıraktım, ayrıca doğru yolu da eğri yolu da gösterdim. Hangisinden giderse gitsin." deniliyor. Bunlar, nasıl telif edilir?

Dalâleti, Mudill isminin iktizasıyla yaratan, hidayeti, Hâdi isminin tecellîsine bağlayan ancak Allah'tır (celle celâluhu). Demek ki, ikisini veren de Hak'tır. Ama bu demek değildir ki; kulun hiçbir dahli, mübaşeretini olmadan, Allah tarafından cebren dalâlete itiliyor veya hidayete sevk ediliyor da, o, ya dâll (sapık) veya râşid (dürüst) bir insan oluyor.

Hidayet eden Allah'tır; fakat bu hidayete ermede Allah'ın kapısını, "kesb" unvanıyla döven kuldur.

Demek oluyor ki; hidayet eden de, dalâleti veren de Allah'tır (celle celâluhu). Ama bir kimse dalâletin yoluna girdiyse, Allah (celle celâluhu) da binde 999,9 ötesi kendisine ait işi yaratır; –tıpkı düğmeye dokunma gibi–, sonra da insanı, dalâlete meylettirir. O arzusundan ötürü de ya cezalandırır veya affeder.

Soru 5: Allah (celle celâluhu) çok insanlara, araba, apartman, mal, mülk, itibar, arkadaş, şan, şöhret vermiş. Bazı insanlara da fakirlik, dert, musibet, elem, keder, vermiş; sonraki insanlar çok mu kötü, yoksa Allah öbürlerini çok mu seviyor? Uçmak için yaşayanla, sürünmek için yaşayan arasındaki fark nedir?

Mamafih, zayıf bir hadis-i şerifte; Allah'ın, malı sevdiğine-sevmediğine, din ve imanı ise sevdiğine verdiği ifade edilmektedir. (Mecma'uz- Zevaid, X/90,228;Deylemi) ki, mevzuumuz itibarıyla oldukça mânidardır.

Bir de, mal-mülk mutlaka hayır sayılmamalıdır. Evet, bazen Allah (celle celâluhu) mal-menal ve dünyevî huzur ve saadet isteyenlere, istediklerini verir; bazen de vermez. Ama Allah'ın (celle celâluhu) hem vermesi, hem de vermemesi hayırlıdır. Zira sen iyi bir insan ve verileni de yerinde kullanacak isen, senin için hayırlıdır. İyi bir insan değil ve istikametten de ayrılmış isen, Allah'ın vermesi de vermemesi de senin için hayırlı değildir.

Onun için, ne müstakillen servet ne de fakirlik bir felakettir. Belki yerine göre fakirlik de servet de Allah'ın en büyük nimetlerindedir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) iradesiyle fakirliği ihtiyar buyurmuştur. Hz. Ömer'e hitaben,

أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَهُمُ الدُّنْيَا وَلَنَا الْآخِرَةُ

"İstemez misin dünya onların olsun, ahiret bizim."161 buyurmuşlardır. Hz. Ömer, dünya servetleri devlet hazinesine aktığı hâlde, bir fakir insan gibi kût-u lâ yemûlta geçinmiş ve fazlasını istememiştir.

Demek ki, yerine göre fakirlik nimet, yerine göre de devlet. Asıl mesele, kalbde musaddıkın bulunmasıdır. Yani:

"Yâ Rabbi, Senden ne gelirse gelsin makbulümdür.

Hoştur bana Senden gelen, ya hıl'at ü yahut kefen;

Ya taze gül, yahut diken, lütfun da hoş, kahrın da hoş."

diyebilmektir.

Şarkî Anadolu'da da; "Senden, o hem hoş, hem bu hoş."derler.

İnsan hil'at giyip servet içinde de yüzse, Allah'la beraber olduğu takdirde, Abdülkadir Geylânî gibi, yine ayağı velilerin omuzunda ve mübarek başı da Resûl-i Ekrem'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) dâmenine dokunacaktır. Ama Allah ile münasebeti yoksa, o fakirin dünyası da hüsrân, ahireti de hüsrân demektir. Keza Allah ile beraber olmayan zengin, zâhiren dünyada mesut gibi görünse de, neticede ağır bir hüsrana uğrayacaktır.

Soru 6: Allah niçin kullarını bir yaratmadı? Kimini kör, kimisini topal olarak yarattı?

1. Allah mülk sahibidir. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder. Kimse O'na karışamaz ve O'nun icraatına müdahale edemez. Senin zerratını yaratan, terkebini düzenleyen Allah'tır. İnsanî hüviyeti bahşeden de yine Allah'tır (celle celâluhu). Sen bunları sana lütfeden Allah'a daha evvel bir şey vermemişsin ki, O'nun karşısında bir hak iddia edebilesin. Eğer sen, sana verilenler mukabilinde Allah'a bir şey vermiş olsaydın, "Bir göz verme, iki göz ver; bir el verme, iki el ver!" gibi iddialarda bulunmaya.. "Niye iki tane değil de bir ayak verdin?" diye itiraz etmeye belki hak kazanırdın. Hâlbuki sen Allah'a (celle celâluhu) bir şey vermemişsin ki, -hâşâ ve kellâ- O'na adaletsizlik isnadında bulunasın. Haksızlık, ödenmeyen bir haktan gelir. Senin O'na karşı ne hakkın var ki, yerine getirilmedi de haksızlık irtikâp edildi!

2. Cenâb-ı Allah, bazen insanın ayağını alır; onun karşılığında ahirette pek çok şey verir. Ayağını almakla o kimseye aczini, zaafını, fakrını hissettirir. Kalbini Kendisine çevirtip, o insanın duygularında inkişaf başlatırsa çok az bir şey almakla, pek çok şeyler vermiş olur. Demek ki zâhiren olmasa bile hakikatte bu ona, Allah'ın lütfunun ifadesidir. Tıpkı şehit edip ona Cennet vermek gibi...

Meselâ, şehirlerin altını üstüne getiren korkunç bir zelze-lede, binlerce insanın bütün gayretlere rağmen kurtarılama-malarına mukâbil, zelzeleden günlerce sonra kendini koru-madan âciz çocukların, hiçbir zarar ve ziyâna uğramadan toprağın altında istirahat ederken bulunmaları.. hem kanala yuvarlanan bir römork içindeki bütün işçilerin boğulmalarına karşılık, çok ötelerde hiçbir arızaya uğramadan, suyun üze-rinde yüzüp duran kundakta bir çocuğun bulunması, hem bir uçak kazasında, en mâhir ve tecrübeli kimselerin kaçamayıp cayır cayır yanmalarının yanında, uçağın düşmesiyle iki yüz metre öteye fırlayan mini mini bir yavrunun hiç arıza alma-dan kurtulması gibi... yüzlerce hâdis e ispat etmektedir ki; hayat da ölüm de kendi kendine olmayıp; aksine, bilen, gö-ren ve idare eden Bir'inin tedbiriyle meydana gelmektedir.

Soru 7: İnsanın ne zaman ve nasıl öleceği önceden belirlendiğine göre onu öldürenin suçu nedir ?

O irade Yüce Yaratıcı tarafından bir şart ve sebep olarak kabul edilmişse onu hayırlara ve şerlere çevirmesine göre suçlu veya suçsuz olması, irade dediğimiz cüz i emrin hayra veya şerre meyil göstermesine dayanmaktadır.

Meselâ, O yüce Zât, iklimlerin değişmesi gibi çok büyük bir hâdiseyi, bizim nefes alıp vermemize bağlayıp sonra da dese ki: "Şu miktarın üstünde nefes alıp verirseniz, bulunduğunuz yerin coğrafi durumunu değiştiririm." Bizler, tenasüb-ü illiyet prensibi açısından, nefes alıp verme ile, iklimlerin değişmesi arasında bir münasebet görmediğimiz

için, yasak edilen şeyi işlese; o da, vaad ettiği gibi iklimleri değiştirirse, takatimizin çok fevkinde dahi olsa bu işe biz sebebiyet verdiğimiz için sorumlu da biz oluruz.

İşte bunun gibi, herkes elindeki cüz'î irade ve ihtiyariyle, sebebiyet verdiği şeylerin neticelerinden ötürü, ya suçlu sayılır ve muâheze görür veya vefalı sayılır, mükâfata mazhar olur.

Kimin, hangi istikamette, nasıl bir temayülü olacak ve kim âdi bir şart ve sebepten ibaret olan iradesini, hangi yönde kullanacaksa, bütün bunlar, önceden bilindiği için; o sebeplere göre meydana gelecek neticeleri takdir ve tesbit etmek, insan iradesini ne bağlamakta ne de zorlamaktadır. Aksine, onun meyilleri hesaba katılarak hakkında bu takdirler yapıldığı için, iradesi kabul edilmekte ve ona değer verilmektedir. Aynen öyle de, Yüce Yaratıcı kullarından birine: "Sen şu istikamette bir meyil gösterecek olursan, ben de senin meyil gösterdiğin o şeyi yaratacağım. Ve işte senin o temayülüne göre de, şimdiden onu belirlemiş bulunuyorum." diye ferman etse, onun iradesine ehemmiyet atfetmiş ve kıymet vermiş olur.

Binaenaleyh, ilk belirlemede iradeyi bağlama olmadığı gibi, insanı, rızası hilâfına herhangi bir işe zorlama da yoktur.

Hâsılı: Allah, olmuş-olacak her şeyi ihata eden geniş ilmiyle; sebepleri neticeler gibi; neticeleri de sebepler gibi bilmektedir. Kimlerin iyi işler yapmaya niyet edeceklerini ve kimlerin kötü şeylere teşebbüste bulunacaklarını bilmiş ve işte bu teşebbüs ve niyetlere göre neler yaratacağını belirlemiş ve takdir etmiştir. Zamanı gelince de, mükellefin meyil ve niyetlerine göre, takdir buyurduğu şeyleri dilediği gibi yaratmıştır.

Onun için, bir insanın nasıl ve ne zaman öleceğinin ve bir başkasının da bu fiile sebebiyet vereceğinin önceden tayin edilmiş olması, mesuliyeti giderici değildir. Zira takdir, onun hürriyet ve iradesi hesaba katılarak yapılmıştır. Bu itibarla da, onun cürmü kendisine isnat edilecek ve ona göre de muâhezeye tâbi tutulacaktır.

Soru 8: İrade-i külliye ve irade-i cüz'iyeye ne demektir?

Aslında, Cenâb-ı Hakk'ın iradesine küllî irade denmekle şu mânâlar kasdolunmuştur: Bütün irade Allah'a aittir. İrade, O'nun iradesine verilen bir isimdir. O murad buyurduğu zaman, başkasının iradesine bakmaksızın, murad buyurduğu şeyi yaratır. Burada, daha önce dikkatinizi çektiğimiz bir hususu yeniden hatırlatmak istiyoruz. Bazıları yanlış olarak, "O dilediğini yaratır, dilemediğini yaratmaz." der. Bu söz yanlıştır. Doğrusu şu şekilde olmalıdır: "Allah'ın (celle celâluhu) olmasını murad ettiği şey olur. Olmamasını murad ettiği şey de olmaz."

İnsanlara da bir irade vermiştir. Bu irade, insan için bir terakkî veya tedennî vasıtasıdır (ki buna da irade-i cuziye denir).

Soru 9: Cenâb-ı Hakk'ın atâ kanununu izah eder misiniz?

Atâyı ise şu şekilde anlayabiliriz: Meselâ kul, iradesini, meylini şer istikametinde sarfeder. Fakat Cenâb-ı Hak o kulun güzel bir hâli, kalbinin güzel bir durumu veya iyi bir davranışı, mazide işlediği güzel bir ameli sebebiyle ya da istikbalde yapacağı iyi amelleri vesilesiyle onun dalâletini murad etmez ve onun için o kötülüğü yaratmaz. Hatta bir engel çıkarır ve onu öyle bir kötülükten alıkor, kötü yere gitmesine meydan vermez. Bu, Cenâb-ı Hakk'ın atâsidir.

Fakat bütün bunlar Levh-i Mahv ve İsbat'ta cereyan eden şeylerdir. Yoksa ilm-i ilâhîde herhangi bir değişiklik söz konusu değildir. Levh-i Mahv ve İsbat, bir bakıma insanın hususî defteridir. Buralarda değişiklik söz konusu olabilir; fakat Levh-i Mahfuz-u Âzam'da değişiklik söz konusu olmaz.

Atâ bir lütuftur. Lütuflarda ise istihkak şart değildir. Esasen meseleye bu zaviyeden baktığımızda bizim işlediğimiz bütün hasenelerin Cenâb-ı Hakk'ın atâsı olduğunu görürüz.

KADER ZULÛM EDER Mİ?

Bazı insanlar zengin, güzel ve sıhhatli doğarlar; bazıları da fakir, çirkin ve sakat. Bu farkı bahane ederek zulümden söz edenler duyarız. Halbuki zulüm bir hakkın çiğnenmesidir. Kulun ise, ALLAH 'ta hiçbir hakkı yoktur. O, ne vermişse sırf lütfundan dolayıdır.

Bize düşen verilmeyen nimetleri düşünüp isyana yeltenmek değil, verileni hatırlayıp şükretmektir. Eksiklikler, kulun denenmesi içindir. Dünyayı bir imtihan salonuna benzetirsek, hoşa gitmeyen durumlar birer imtihan sorusudur. Kul isyan mı edecek, yoksa verilen nimetlere şükürle, mahrum kaldığına sabırla mı karşılık verecek?

Zengin bir tüccar düşünelim. Dükkanına gelen iki fakire, sırf merhametinden dolayı iyilik etmek istiyor. Birine gömlek ve pantolon giydirdi, diğserine ise, bunlara ilaveten palto ve ceket hediye etti. Sadece gömlek ve pantolon alan adam, "tüccar bana zulmetti, öbür adama fazla verdi" diyebilir mi? Derse, bu sözü edep-sizlik olmaz mı?

Biz insanlarda bu fakirlere benziyoruz. ALLAH, sonsuz merhameti sebebiyle, tükenmez hazinesinden nimetler veriyor. Vücudumuzu, aklımızı, hayalimizi, soluduğumuz havayı, içtiğimiz suyu, yediğimiz gıdayı yaratan O. Çalışmadık, kazanmadık hak etmedik. O, sırf lütfundan dolayı ikram ediyor. Eksik alan sabrederse ebedi nimetler kazanacak.

Dünya hayatı kısa bir imtihandan ibaret... Az nimetlenen kul, birinci adam gibi asi olur. "zulüm" derse, edepsizlik eder. Vazifesi verilene şükretmektir. Aksi takdirde azaba davetiye çıkarır.

ALLAH, her işinde adildir, asla zulmetmez. Musi-betlere de bu açıdan bakmak gerekir. Belalar ya işlediğimiz bir hatanın sonucudur veya imtihanın ürünüdür.

Evi yanan kişi kadere dil uzatmadan önce, bildiği bir sebep yoksa bile yine suç kendisinde arasın.

Belki bir insanın kalbini kırmıştır!

Ev yakan suç işler, ama kader adalet eder!

"O KENDİ KADERİNİ KENDİ YAZMIŞ OLDU"

Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri'nin 1960 Mart'ında ağır hasta vaziyette Urfa'ya gelmesi üzerine, bunu haber alan İçişleri Bakanlığının, derhal üstad'ı geri gönderme emri çıkardığını...

Halkın yoğun baskısı üzerine Urfa valisinin "Efendim, Said Nursi çok hasta ve müsaid bir araba da yok." Demesine karşılık İçişleri Bakanı Namık Gedik'in: "Çöp arabasıyla da olsa göndereceksiniz!" talimatını verdiğini ve bunu öğrenen Bediüzzaman Hazretleri'nin ibretli bir şekilde:

" O kendi kaderini kendi yazmış oldu" dediğini ve çok kısa bir zaman sonra İçişleri Bakanı Namık Gedik'in Genelkurmay binasından kendini atarak intihar edip, cesedinin de çöp arabasıyla taşındığını biliyormuydunuz.

BANA SORAN OLDU MU?

" Dünya bir imtihan salonudur. İnsan ise sınanmaktadır, diyorsunuz. ALLAH bana sormadan karar vermiş ve beni yaratmış. Belki de ben , var olmak istemeyecektim... Buna ne dersin ?"

" Önce bir soru sormak istiyorum .. ALLAH'a inanıyor musun?"

"İnanmıyorum!"

" Öyle ise bu soruyu sormaya hakkın yok."

"Neden?"

" Çünkü iman etmeyen bir kimse inanmadığı birinin kendisini dünyaya getirdiğine ve imtihan ettiğine de inanmaz , inanmamalı. Mantık bunu gerektirir. Aksi halde çelişkiye düşmüş olur. Sana doğrudan soru konusunu anlatmaya çalışmak abesle iştigaldir. Önce ALLAH'a iman meselesini konuşmamız gerekir. Kabul edersin veya etmezsin, bu sana kalmış."

" Ya, ALLAH'a ve onun beni imtihan için yarattığına inanıyor, ama yinede bu soruyu soruyorsam?..."

" O zaman bu sorudan yaratıcının hükmüne razı olmamak gibi bir isyan manası çıkar."

" Evet, diyelim ki ben inananlardanım , ama yinede soruyorum. Bana niçin var olmak istiyor musun diye sorulmadı?"

" Sana bu soru sorulamazdı, çünkü henüz sen yoktun. Olmayan birine soru sorulamaz. Yok olan var olamaz ki soru sorulabilsin. Yokluktakinin ne akli vardır anlayacak, ne duyguları vardır hissedecek , ne de dili vardır söyleyecek."

" Soru sormak için yaratabilirdi..."

" Evet, yaratabilirdi ve sen var olurdun. O zaman , yaratmış olduğu bir varlığa , " Seni yaratmamı ister misin "diye sormanın hiçbir anlamı olmazdı. Zaten yaratmış ve sende var olmuşsun, niçin sorsun , bu aşamadan sonra sormanın ne anlamı olur."

"Benim fikrimi almadan var etmesi haksızlık değil mi?"

" Sen yoktun ki hakkın var olabilsin. Olmayan birinin hakkı da olamaz. Düşünsene sen ancak var olduktan sonra " sen" oldun da " benim hakkım diyebiliyorsun. Kaldı ki var

olmak en büyük nimetlerdendir. Bunu niçin anlamak istemiyorsun' Bütün iyilikler ve güzellikler varlıktan gelir. Bütün çirkinlikler ve kötülükler yokluktandır. Zenginlik varlıktır, fakirlik yokluk; malı olmayana fakir denir, olana değil. Sıhhat varlıktır, hastalık yokluk, yani sıhhatin yokluğu. Afiyet varlıktandır, musibet yokluktan, yani afiyetin yokluğundan. Bu örnekleri uzatmak mümkün..."

" Bana imtihan sonunda cehenneme gideceğim söylenseydi, ben hemen o anda yok olmak isterdim..."

" Sana cehenneme gideceğin söylenemezdi, çünkü bu durumda imtihanın anlamı kalmazdı. Sınıfta kalacağını kesin bilen bir öğrenci sınava bile girmek istemez. Nitekim şimdi de hiç kimse cennete mi , cehenneme mi gideceğini bilmiyor.

Seni dünyaya gelişine pişman eden ne. Sahip oldukların mı? Başına gelen belalar , musibetler ve hastalıklar mı. Bunların hepsi gelip geçicidir. Böyle olmasa bile dünya hayatı sayılı günlerden ibaret olduğu için, ondaki kötü hallerde geçip gidecektir. Hem de bu dünyada iyilikler asıl, kötülükler ve çirkinlikler ayrıntıdır. Niçin hep yok olanlara, sana gelen kötülüklerle ve çirkinliklere bakıp duruyorsun, birde sahip olduğun güzelliklere bak. Varlık , hayat, insanlık gibi büyük nimetleri tattın. Gerçi sahip olmadığın güzellikler de var, bir de senin olanlara baksana!

Şunu da düşün ki, sana gelen ve hoşuna gitmeyen haller senin itirazınla yok olacak değiller. Bu isyanınla yok olacak bir tek şey var, oda senin imanındır. Yani sana ebedi saadet kapısını açacak olan anahtarın.

Seni isyana ve itiraza sevk eden sebeplerden biri de şu; Günahlara dalmışsın, bu dünyada ilahî emirlere tabi olmak istemiyorsun, nefsinin arzuları peşinde koşmak istiyorsun, ama cehennem azabından da korkuyor, onu her fırsatta hatırlıyor, acı çekiyorsun.

ALLAH ile savaşağına nefsinle savaş, onu ıslah etmeye çalış. Tövbe kapısı her zaman açık, oradan girmeye ne mani var? Tövbe suyuyla yıkanda temizlerden ol, günahlarla zaten kirlenmişsin , birde isyana bulaşıp iyice kararma! Evet bu dünyaya isteyerek gelmedin , isteyerekte gitmeyeceksin. Getiren getirmiş götürüyor. Gitmek istemeyince burada kalacak değilsin. Şu halde seni yaratanın iradesine tabi ol. İman et ve rahatla. Başka çıkış yolun yok , tek gerçek bu anlıyor musun?! "

BİR KADER OYKUSU

Amerikan Adli Tıp Derneğinin 1994'te San Diego'da tertiplenen ödül yemeğinde dernek başkanı Don Harper Mills, aktardığı acayip bir ölüm olayındaki adli komplikasyonlarla dinleyicilerini şaşkına çevirmişti.

'Kaderin adaletine dair ince bir nükte taşıyan bu yaşanmış öykü, sanırız sizleri de hayrete sevk edecektir:

23 Mart 1994'te Ronald Opus'un cesedini inceleyen adli tabip, onun kafasından yediği kurşunla öldüğü sonucuna vardı. Müteveffa, on katlı bir binanın tepesinden, intihar niyetiyle aşağıya atlamıştı. (Umutsuzluğunu, geride bıraktığı bir notta açıklıyordu.) Ancak, dokuzuncu katın önünden geçerken pencereden gelen bir kurşun

başına isabet etmiş, hayatı bu kurşunla sona ermişti. Apartmanın sekizinci kat penceresi düzeyinde cam silicileri korumak için konulmuş bir ağ vardı; ama bu ağın varlığını ne silahı çeken, ne de müteveffa biliyordu. Açıkçası, kurşun olmasaydı, Opus'un intihar girişimi başarılı olamayacak; zemine çakılmadan, sekizinci kattaki ağa takılıp kalacaktı. Bu durumu anlattıktan sonra, "Normal olarak," diye devam etti Dr. Mills, "intihar etmeye karar veren biri, mekanizma tasarladığı gibi olmasa da, bunu eninde sonunda başarır."

Opus'un dokuz kat aşağıda yere çakılmayıp da dokuzuncu kattan düşüyor olduğu anda başına gelen kurşunla vurulmuş olması, muhtemelen, onun ölüm şeklini intihardan cinayete çevirmeyecekti. Fakat, Opus'un intihar girişiminin başarılı olmayışı, savcıcı elinde bir cinayet vak'ası olduğu düşüncesine itti. Silahın patladığı dokuzuncu kattaki odada yaşlı bir adam ve karısı yaşıyordu. Tartışıyorlardı ve adam kadını silahla tehdit ediyordu. Öyle sinirlenmişti ki, tetiği çekti; fakat mermi kadını iskalayarak pencereden dışarı yöneldi ve Opus'a isabet etti. Bir insan A şahsını öldürmeye teşebbüs eder, fakat B şahsını öldürürse, o B şahsını öldürmekten suçlu sayılmalı idi. Savcının ulaştığı sonuç buydu. Dolayısıyla, dokuzuncu kattaki yaşlı adam, cinayetten suçluydu. Bu suçlamayla karşı karşıya kaldığında, adam da, karısı da çok şaşırıldılar. Çünkü, tetiği çekerken adam da, karısı da silahın dolu olmadığından kesinlikle emindiler. Yaşlı adam uzunca bir süreden beri boş silahla karısını korkutmayı alışkanlık haline getirmişti. Bunu karısı da bilir, o yüzden adamın tehdidinde pek aldırılmazdı. Kısacası, adamın karısını öldürme kasdı yoktu; silahın dolu olduğunu dahi bilmiyordu. Böylece, Opus'un öldürülmesi bir kaza oluyordu; silah kazara doldurulmuştu.

Araştırmalara devam edilince, ölümcül kazadan yaklaşık altı hafta önce yaşlı çiftin oğlunu silahı doldururken gören bir tanık ortaya çıktı. Anlaşıldığına göre, yaşlı kadın oğlundan mali desteğini çekmişti ve babasının annesini silahla korkutma temayülünü bilen oğul, annesini cezalandırma kasdıyla, babasının annesini vuracağını umarak, gizlice silahı doldurmuştu. Annesi ölecek, baba cinayetten suçlanacak, mallar oğula kalacaktı. Artık olay yaşlı çiftin oğlunun Ronald Opus cinayetinden sorumlu olduğu noktasına gelmişti.

Tam bu sırada savcının karşısına yeni bir viraj çıktı. Araştırmalara devam edilince, geçen altı hafta içinde anneye babasının silahla tehdide varan bir tartışma yaşamamaları, dolayısıyla annesinin ölümünü bir türlü başaramayışı nedeniyle, oğlun umutsuzluğunun arttığı anlaşıldı. Bu, onu 23 Mart'ta on katlı binanın tepesinden atlayarak intihar etmeye itmişti. Ancak, ölümü planladığı gibi olmamıştı; dokuzuncu katın önünden geçerken babasının boş zannettiği silahı tetiklemesiyle annesine isabet etmeyip pencereye seken kurşunun kafasına isabet etmesi nedeniyle, Ronald Opus'un hayatı sona ermişti.

Dosya intihar olarak kapatıldı.

GİDECEĞİMİZ YERİ SEÇEN BİZMİYİZ?

İnsanın cüz-i ihtiyari adı verilen iradesi önemsiz gibi görünmekle beraber, kâinatta geçerli olan kanunlardan istifade ederek büyük işlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Bir apartmanın üst katının lütuflarla, bodrum katının ise işkence aletleri ile dolu olduğunu ve bir şahsın bu apartmanın asansörü içerisinde bulunduğunu farzediniz. Kendisine apartmanın bu durumu daha önce anlatılmış olan bu zat, üst katın düğmesine bastığında lütfa mazhar olacak, alt katın düğmesine bastığında ise azaba düçar olacaktır.

Burada iradenin yaptığı tek şey, sadece hangi düğmeye basılacağına karar vermesi ve teşebbüse geçmesidir. Asansör ise, o zatın kudret ve iradesiyle değil, belirli fizik ve mekanik kanunlarla hareket etmektedir. Yâni insan üst kata kendi iktidarı ile çıkmadığı gibi, alt kata da kendi iktidarı ile inmemektedir. Bununla beraber asansörün nereye gideceğinin tayini, içindeki şahsın iradesine bırakılmıştır.

İnsanın kendi iradesi ile yaptığı bütün işler, bu ölçüyle değerlendirilebilir. Mesela Cenâb-ı Hak, meyha-neye gitmenin haram, camiye gitmeninse faziletli olduğunu insanlara bildirmiş bulunmaktadır. İnsan bedeni ise kendi iradesi ile, misaldeki asansör gibi her iki yere de gitmeye müsait yapıdadır.

Kâinattaki faaliyetlerde olduğu gibi, beden içindeki faaliyetlerde de insanın iradesi söz konusu ol-mamakta ve insan bedeni, kanun-u külli adı verilen İlahi kanunlarla hareket etmektedir. Fakat onun nereye gideceğinin tayini, insanın irade ve ihtiyarına bırakılmıştır. O hangi düğmeye basarsa, yani nereye gitmek isterse, beden oraya doğru hareket etmekte, dolayısıyla da gideceği yerin mükafatı veya cezası o insana ait olmaktadır.

KADERİN HİKAYESİ

Uzun zaman önce bir ülke varmış refah içinde yaşayan. Ülkenin refah içerisinde yaşamasının sebebi iyi yürekli, dürüst kralı imiş. Kral zaman zaman tebdili kıyafet ülkeyi dolaşır, halkının dertlerini dinler, sorunlara çözüm bulurmuş. Gene böyle bir günde kral dolaşırken, yolu dağ başında bir göl kenarına düşmüş. Gölün kenarında ki ağacın dibine çökmüş aksakallı bir dede, bir elinde bir kese, diğerinde bir kese. Birinden bir tas alıp, diğerinden aldığı taşa bağlayıp göle atıyormuş. Bu işe epey bir süre devam etmiş ve nihayet bittiğinde, dede yoluna gitmek üzere ayağa kalkmış ve kralla göz göze gelmiş. Kral dedeye sormuş " dede bütün bir gün seni izledim, sen ne iş yaparsın anlayamadım" demiş. Dede kralın sorusunu söyle cevaplamış "oğlum ben insanların kaderlerini birbirine bağlarım", "Peki en son kimin kaderini birbirine bağladın", "Kralın güzel kızı ile uşağı Ahmet'in kaderini bağladım" demiş aksakallı dede, Kral bu cevabi alınca dünyası karmış. Bir yanda güzeller güzeli apak biricik kızı, ülkenin prensesi, diğer yanda olmamış oğlu kadar sevdiği zenci uşağı Ahmet.

Ne yaparım, nasıl eder de Ahmet'e bir zarar vermeden bu kaderi bozarım diye düşünerek sarayın yolunu tutmuş. Saraya gidince hemen sevgili uşağı Ahmet'i huzuruna çağırılmış ve ona " oğlum Ahmet sana bir mektup vereceğim, bu mektubu alacak ve Güneş'e götüreceksin" demiş, Krala sorgu sual edilmez. Biçare Ahmet mektubu ve

yolluğunu alarak düşmüş bilinmez yollara. Düşmüş ki ne düşmek. Babası kadar sevdiği Kral'ı ona bir görev vermiş ve o bu görevi yerine getirmeli, ama nasıl? Günlerce dere tepe demeden yol gitmiş. Nihayet yorgunluktan bitkin halde iken gördüğü bir ulu ağacın gölgesinde dinlenmeye karar vermiş ve uykuya dalmış. Uyandığında bir de ne görsün... ağacın az ötesinde bir göl... o göl ki üzerine günesin aksi vurmuş... "Kralımın dediği Güneş bu olsa gerek" diyerek, üzerinde sadece külotu kalıncaya kadar soyunarak atmış kendini göle.

Dibe doğru yüzmüş, yüzmüş, yüzmüş.... Taa dipte, günesin aksinin tükendiği yerde bir de ne görsün....Şahane bir hazine sandığı... almış sandığı çıkmış yüzeye...çıkılmış ama, Ahmet artık zenci değil bembeyaz bir Ahmet... sadece külotunun olduğu bölge eski rengini taşıyor. "Var bu iste bir hikmet" demiş ve açmış sandığı. Sandık gerçek bir hazine sandığı, içinde binbir türlü mücevherat ile birlikte üzerinde"Güneş'ten Kral'a" yazan bir zarf. Ahmet ne yapacağını bilemez hale gelmiş bir anda. Yeni rengi ve yaşadıkları ile ülkesine dönünce kimsenin kendisine inanmayacağını düşünerek, ülkesine zengin bir tüccar kimliği ile dönme kararı almış.

Dönünce ülkesine, düşleri bir bir gerçekleşmiş. Ahmet'in...Ülkesinin bu yeni dürüst ve yakışıklı tüccarı ile güzeller güzeli kızını evlendirmeye karar verince Kral, dünyalar Ahmet'in olmuş. Kral vermiş vermesine kızını zengin tüccara ama aklıda bir yandan oğlu gibi sevdiği ve hiç bir haber alamadığı uşağı Ahmet de imiş. Gel zaman git zaman damadı ile birlikte bir ziyafet yemeğinde iken yere düşen bir çatalı almak için eğilince Ahmet, şalvarının kenarından kaba eti gözükmüş... Bunu gören Kral gözlerin inanmamış.Yemek bitip de odasına çekilecek iken herkes, koridorun sonuna ilerleyen damadının arkasından seslenivermiş Kral "Ahmet!..."

Ahmet seneler sonra duyunca gerçek adını, gayri ihtiyari kendisine seslenen Krala dönüvermiş ve "neler oluyor Ahmet, evladım anlat başından geçenleri bana" diyen kralına bütün olanları bir bir anlatmış... Bunun üzerine Kral "Peki Güneş bana bir şey göndermedi mi?" diye sorunca da hemen odasına koşarak, sandıktan çıkan mektubu almış ve Kral'a vermiş, mektupta su satırlar yer alıyormuş...

GÜNEŞE YAZI YAZILMAZ.... YAZILAN YAZI... ISE BOZULMAZ....!

Nükte...

Rivâyet olunduğuna göre bir hırsız yakalayıp Hz. Ömer'e getirdiler. Hz. Ömer (ra) ona:

-Niçin çaldın? diye sordu. Hırsız:

- Çaldımsa Allah'ın takdîriyle çaldım. Allah böyle takdîr etmiş, diye cevap verdi.

Hz. Ömer bu cevaba hiçbir şey demedi, yalnız emir verip hırsızlık cezası olarak elini kestirdi ve ayrıca da dayak attırdı. Kendisine niye böyle iki ceza verdiği soruldu.

- El kesmek hırsızlıktan, dayak da Allah'a yalan ve iftirasından dolayı, cevabını verdi.

